

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

**Nowatorskie rozwiązania
dydaktyczne wspierające
edukacyjny i zawodowy
rozwój uczniów w szkole
podstawowej i gimnazjum**

CZTERY FILARY EDUKACJI

Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa „Edukacja: jest w niej ukryty skarb”

Aby spełnić w całości swoją misję, edukacja powinna organizować się wokół czterech aspektów kształcenia, które przez całe życie będą niejako dla każdej jednostki filarami jej wiedzy: uczyć się, aby wiedzieć, tzn. aby zdobyć narzędzia rozumienia; uczyć się, aby działać, aby móc oddziaływać na swoje środowisko; uczyć się, aby żyć wspólnie, aby uczestniczyć i współpracować z innymi na wszystkich płaszczyznach działalności ludzkiej; wreszcie, uczyć się, aby być, dążenie, które jest pokrewne trzem poprzednim. Oczywiście, te cztery drogi wiedzy tworzą całość, albowiem mają one wiele punktów zbieżnych, przecinających się i uzupełniających.

Zwykle kształcenie formalne jest zorientowane głównie, jeśli nie wyłącznie, na uczyć się, aby wiedzieć, w mniejszym stopniu, na: uczyć się, aby działać. Dwa pozostałe filary wiedzy zależą najczęściej od przypadkowych okoliczności, jeśli nie traktuje się ich jako pewnego rodzaju naturalną kontynuację dwóch pierwszych. Otóż, zdaniem Komisji, każdy z „czterech filarów wiedzy „powinien być przedmiotem jednakowej troski w ustrukturyzowanym kształceniu, tak, aby edukacja jawiła się jako doświadczenie globalne i całościowe, zarówno w aspekcie poznawczym, jak i praktycznym, każdemu obywatelowi jako osobie i członkowi społeczeństwa.

(fragment pochodzi z jedynej dostępnej polskojęzycznej wersji Raportu, wydanej przez Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Warszawa, 1998 r.) Pełny tekst raportu dostępny jest w językach angielskim i francuskim na stronie internetowej UNESCO w Paryżu: <http://www.unesco.org/delors/>

UCZYĆ SIĘ, ABY WIEDZIEĆ

Ten rodzaj uczenia się, który ma na uwadze w większym stopniu opanowanie narzędzi wiedzy niż zdobycie encyklopedycznych i skodyfikowanych wiadomości, można traktować jednocześnie jako środek i cel życia ludzkiego. Jako środek, ponieważ każda jednostka powinna uczyć się rozumieć otaczający ją świat, przynajmniej na tyle, na ile jest to konieczne, aby żyć godnie, rozwijać swoje zdolności zawodowe i komunikować się. Jako cel, ponieważ jego istotą jest radość, jaką daje rozumienie, poznawanie i odkrywanie. Jeśli nawet coraz rzadziej mamy do czynienia z bezinteresownym studiowaniem, wzrasta bowiem obecnie zapotrzebowanie na wiedzę utylitarną, to tendencja do wydłużania skolaryzacji i wolnego czasu powinna sprzyjać docenianiu przez coraz większą liczbę dorosłych przyjemności płynących z indywidualnego przyswajania wiedzy i dociekań. Poszerzanie wiedzy, która pozwala każdemu lepiej zrozumieć różnorodne aspekty jego otoczenia, służy rozbudzeniu zainteresowań intelektualnych i krytycyzmu oraz umożliwia odkrywanie rzeczywistości dzięki niezależności sądów. Z tego punktu widzenia - powtórzmy to jeszcze raz – jest sprawą zasadniczą, aby każde dziecko, gdziekolwiek się znajduje, mogło zapoznać się w stosownej formie z naukowym podejściem i stać się na całe życie „przyjacielem wiedzy”. Na poziomie szkolnictwa średniego i wyższego kształcenie powinno wyposażać wszystkich uczniów i studentów w narzędzia, pojęcia i sposoby odniesień, adekwatne do postępu wiedzy i paradygmatów epoki.

UCZYĆ SIĘ, ABY DZIAŁAĆ

Uczyć się, aby wiedzieć i uczyć się, aby działać – czynności te są w znacznej mierze nierozdzielne. Druga jednak wiąże się bardziej z kwestią kształcenia zawodowego: jak nauczyć ucznia stosowania w praktyce nabytych wiadomości, lecz również, jak przystosować edukację do przyszłej pracy, skoro jej ewolucję nie sposób dokładnie przewidzieć? Na to właśnie ostatnie pytanie Komisja będzie się starała przede wszystkim odpowiedzieć. W związku z tym należy rozróżnić istnienie gospodarek przemysłowych, w których dominuje praca najemna, i innych, w których wciąż jest stosowana szeroko praca niezależna lub nieformalna. W społeczeństwach charakteryzujących się występowaniem pracy najemnej, które ukształtowały się w XX wieku według modelu przemysłowego, zastępowanie maszynami pracy ludzkiej powoduje w coraz większym stopniu jej dematerializację i podkreśla aspekt kognitywny czynności, nawet w przemyśle, jak również znaczenie usług w działalności gospodarczej. Przyszłość tych gospodarek zależy zresztą od zdolności wykorzystania postępu wiedzy do innowacji, które generowałyby nowe przedsiębiorstwa i nowe miejsca pracy. Wyrażenie: uczyć się, aby działać traci dotychczasowe znaczenie przygotowania danej jednostki do wykonywania ściśle określonego materialnego zadania, związanego z wytwarzaniem jakiejś rzeczy. Dlatego przygotowanie zawodowe powinno zmieniać się i odchodzić od przekazu mniej lub bardziej zrutynizowanej praktyki, nawet jeśli zachowuje ona wartość kształcącą, której nie należy lekceważyć.

UCZYĆ SIĘ, ABY ŻYĆ WSPÓLNIE, UCZYĆ SIĘ WSPÓŁŻYCIA Z INNYMI

To uczenie się jest bez wątpienia jednym z największych wyzwań do podjęcia przez współczesną edukację. Świat dzisiejszy jest zbyt często światem przemocy, która niweczy nadzieję, jaką niektórzy mogli pokładać w postępie ludzkości. Historia ludzka zawsze była konfliktowa, lecz nowe elementy zwiększają niebezpieczeństwo, a szczególnie niezwykły potencjał autodestrukcji stworzony przez ludzkość w ciągu XX wieku. Opinia publiczna, za pośrednictwem mediów, staje się bezradnym obserwatorem, wręcz zakładnikiem tych, którzy rozniecają lub podtrzymują konflikty. Jak dotąd, edukacja niewiele mogła zrobić, aby zmienić ten stan rzeczy. Czy można zaprojektować edukację, która pozwoliłaby unikać konfliktów lub rozwiązywać je na drodze pokojowej, przez wzbogacanie wiedzy o innych, ich kulturze, ich duchowości?

UCZYĆ SIĘ, ABY BYĆ

Już na swoim pierwszym posiedzeniu Komisja potwierdziła z całą mocą fundamentalną zasadę: edukacja powinna przyczyniać się do rozwoju każdej jednostki – umysł i ciało, inteligencja, wrażliwość, poczucie estetyki, osobista odpowiedzialność, duchowość. Każda istota ludzka powinna być zdolna, w szczególności dzięki otrzymanej w młodości edukacji, kształtować samodzielne i krytyczne myślenie oraz wypracowywać niezależność sądów, aby samemu decydować o słuszności podejmowanych działań w różnych okolicznościach życia.

(fragment pochodzi z jedynej dostępnej polskojęzycznej wersji Raportu, wydanej przez Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Warszawa, 1998 r.) Pełny tekst raportu dostępny jest w językach angielskim i francuskim na stronie internetowej UNESCO w Paryżu: <http://www.unesco.org/delors/>

KIERUNKI I ZALECENIA

- ❖ Cztery filary są podstawą edukacji przez całe życie: uczyć się, aby wiedzieć; uczyć się, aby działać; uczyć się, aby żyć wspólnie; uczyć się, aby być.
- ❖ Uczyć się, aby wiedzieć, łącząc kulturę ogólną dostatecznie rozległą, z możliwością zgłębiania niewielkiej liczby przedmiotów. Innymi słowy: uczyć się, aby moc korzystać z możliwości, jakie stwarza edukacja przez całe życie.
- ❖ Uczyć się, aby działać w celu nie tylko zdobycia kwalifikacji zawodowych, lecz – co więcej – kompetencji, które pozwolą stawić czoło różnym sytuacjom oraz pracować w zespole. Lecz także uczyć się, aby działać w ramach różnych społecznych doświadczeń lub pracy, która nadarza się młodym ludziom i dorastającej młodzieży, bądź samorzutnie na skutek kontekstu lokalnego lub krajowego, bądź formalnie dzięki rozwojowi kształcenia przemienne.
- ❖ Uczyć się, aby żyć wspólnie, dążąc do pełniejszego zrozumienia Innego i dostrzegania współzależności, realizować wspólne projekty i uczyć się regulowania konfliktów z poszanowaniem wartości pluralizmu, wzajemnego zrozumienia i pokoju.
- ❖ Uczyć się, aby być – aby łatwiej osiągnąć pełny rozwój swojej osobowości i moc nieustannie, zwiększając zdolność do autonomii, osądu i osobistej odpowiedzialności. Realizując ten cel, nie wolno zaniedbać w edukacji żadnego potencjału jednostki: pamięci, rozumowania, poczucia estetyki, zdolności fizycznych, umiejętności porozumiewania się, itp.
- ❖ Ponieważ systemy edukacji formalnej mają tendencję do uprzywilejowania dostępu do wiedzy, ze szkodą dla innych aspektów kształcenia, ważne jest, aby rozpatrywać edukację całościowo. Ta wizja powinna w przyszłości inspirować i ukierunkowywać reformy edukacyjne, czy to w zakresie opracowywania programów, czy definiowania nowej polityki pedagogicznej.

Źródło: fragment pochodzi z jedynej dostępnej polskojęzycznej wersji Raportu, wydanej przez Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Warszawa, 1998 r. Pełny tekst raportu dostępny jest w językach angielskim i francuskim na stronie internetowej UNESCO w Paryżu: <http://www.unesco.org/delors/>

KOMPETENCJE KLUCZOWE

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie wskazało kompetencje kluczowe jako te, których wszystkie osoby we współczesnym świecie potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem, do integracji społecznej i zatrudnienia.

Kompetencje są definiowane w niniejszym dokumencie jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia.

W ramach odniesienia ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym;**
- 2) porozumiewanie się w językach obcych;**
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;**
- 4) kompetencje informatyczne;**
- 5) umiejętność uczenia się;**
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie;**
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; oraz**
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.**

Kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane, aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Dobre opanowanie podstawowych umiejętności językowych, czytania, pisania, liczenia i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) jest niezbędną podstawą uczenia się; umiejętność uczenia się sprzyja wszelkim innym działaniom kształceniowym. Niektóre zagadnienia mają zastosowanie we wszystkich elementach ram odniesienia: krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów, ocena ryzyka, podejmowanie decyzji i konstruktywne kierowanie emocjami są istotne we wszystkich ośmiu kompetencjach kluczowych.

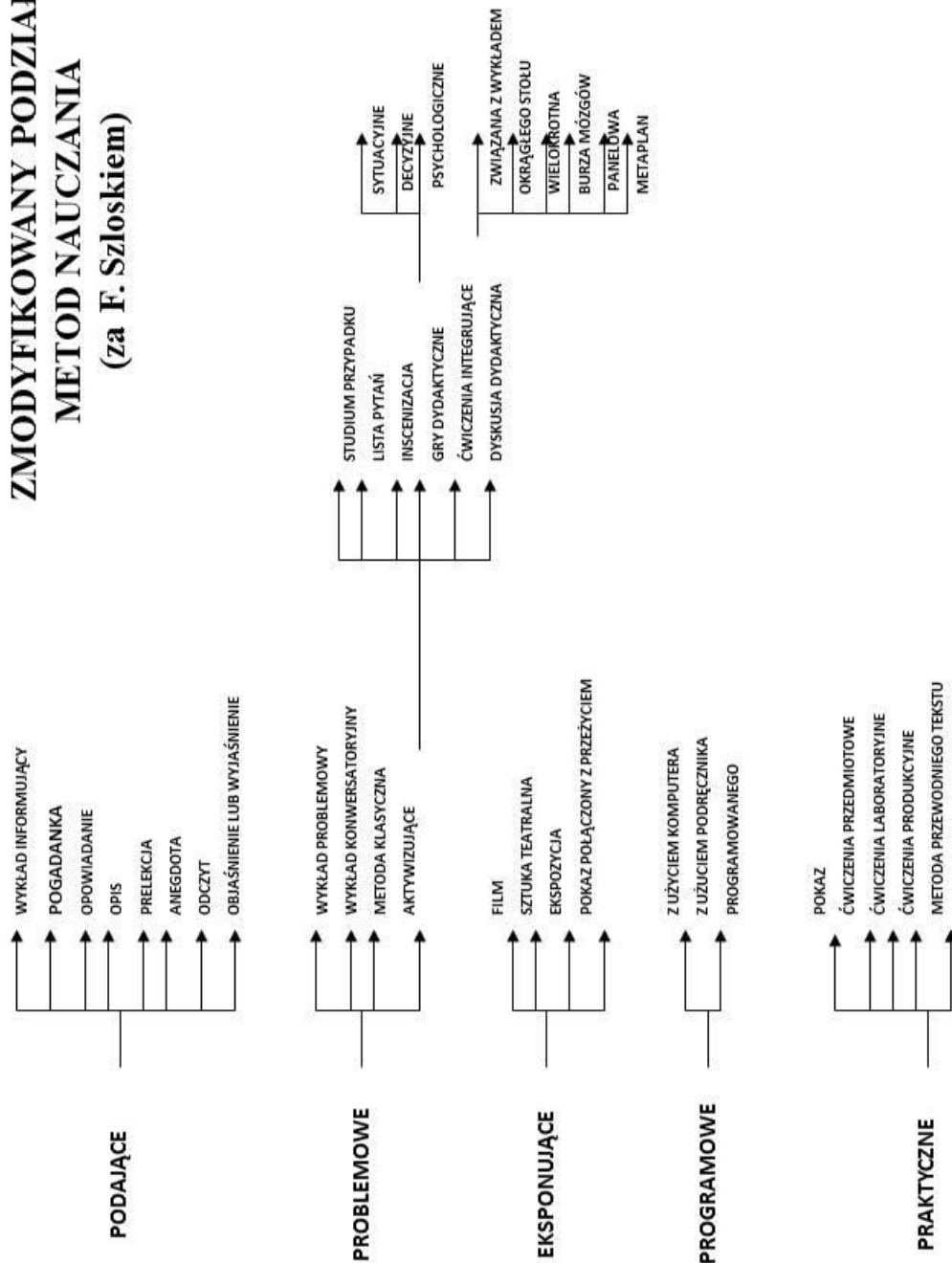
Źródło: Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r.
w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)

KOMPETENCJE KLUCZOWE	PYTANIA ROZWOJOWE
KOMUNIKOWANIE SIĘ W JĘZYKU OJCZYSTYM	<ul style="list-style-type: none"> - Jak się komunikuję? - Co sprawia mi trudność w komunikowaniu się? - W jaki sposób używam języka ojczystego? - Jakich trudności doświadczam w komunikowaniu się w języku ojczystym? - Kiedy mam problemy ze zrozumieniem innych? - Kiedy inni mają kłopoty ze zrozumieniem mnie? - Które formy wypowiedzi pisemnej sprawiają mi kłopot? - Jakie znam formy wypowiedzi pisemnej? - Które wypowiedzi pisemne przychodzą mi najłatwiej? - Jakie czynniki mają wpływa na dobrą komunikację? - Co przeszkadza w porozumieniu się ludzi ze sobą? - Jak brzmią podstawowe zasady komunikacji? - Jaka jest wartość języka ojczystego? - Po co mi umiejętność posługiwania się językiem ojczystym? - Co pomaga w słuchaniu wypowiedzi innych? - Czym się różni wypowiedź pisemna od mówionej? - W jaki sposób dobrze wyrazić swoje myśli (w języku mówionym/na piśmie)? - W jaki sposób dobrze wyrazić swoje uczucia (w języku mówionym/na piśmie)? - Jak opisać to, co się wydarzyło (w języku mówionym/na piśmie)?
KOMUNIKOWANIE SIĘ W JĘZYKU OBCYM	<ul style="list-style-type: none"> - Jak się komunikuję w języku obcym? - Co sprawia mi trudność w komunikowaniu się w języku obcym? - W jaki sposób używam języka obcego? - Jakich trudności doświadczam w komunikowaniu się w obcym języku? - Kiedy mam problemy ze zrozumieniem innych? - Kiedy inni mają kłopoty ze zrozumieniem mnie? - Które formy wypowiedzi pisemnej w języku obcym sprawiają mi kłopot? - Jakie znam formy wypowiedzi pisemnej w języku obcym? - Które wypowiedzi pisemne w języku obcym przychodzą mi najłatwiej? - Jakie czynniki mają wpływa na dobrą komunikację w języku obcym? - Co przeszkadza mi w porozumieniu się w obcym języku z innymi ludźmi? - Po co mi umiejętność posługiwania się językiem obcym? - Co pomaga w słuchaniu wypowiedzi innych? - W jaki sposób wyrazić swoje myśli w języku obcym?

<p>KOMPETENCJE MATEMATYCZNE, NAUKOWE I TECHNOLOGICZNE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Po co mi kompetencje matematyczne w życiu? - Kiedy wykorzystuję moje umiejętności matematyczne? - Do rozwiązania jakich problemów mogę zastosować wiedzę matematyczną? - Kiedy wykorzystuję w życiu znajomość miar? - W jakich sytuacjach wykorzystuję wiedzę o funkcjonowaniu świata przyrody i technologii? - W jaki sposób wyciągam i formuję wnioski ze swoich doświadczeń? - W jaki sposób, stosując zasady logicznego myślenia, przedstawić jakieś rozumowanie? - Jakie korzyści wynikają bezpośrednio dla mnie, mojej rodziny, społeczności z rozwoju nauki i techniki? - Jakie zagrożenia wynikają bezpośrednio dla mnie, mojej rodziny, społeczności z rozwoju nauki i techniki? - W jaki sposób nauka i technika wpływa na moje życie? - Kiedy posługuję się nowoczesnymi technologiami? - Po co w życiu codziennym korzystam z nowoczesnych technologii?
<p>KOMPETENCJE CYFROWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Z jakich źródeł informacji korzystam, aby przygotować się do lekcji? - Jak komunikuję się z innymi osobami przez Internet? - W jakich społecznościach uczestniczę? - Z których zasobów internetowych korzystam najczęściej? - Jakie strony internetowe odwiedzam najczęściej? - Które programy komputerowe wykorzystuję na co dzień do nauki, zabawy, komunikacji, rozwijania zainteresowań? - Jakie zagrożenia niesie ze sobą wirtualna rzeczywistość? - Kim jestem w mediach społecznościowych? - Z jakich usług oferowanych w Internecie korzystam? - Czym się kieruję dokonując wiarygodności informacji wyszukanych w Internecie?
<p>NAUKA UCZENIA SIĘ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Po co się uczyć? - Na czym polega uczenie się? - Co pomaga mi w nauce? - Co przeszkadza mi w nauce? - Z jakich metod i technik korzystam ucząc się? - Kiedy najlepiej zapamiętuję? - W jaki sposób przyswajam nową wiedzę? - Jaki jest mój styl uczenia się? - Który typ inteligencji mnie cechuje? - Co najbardziej mnie motywuje podczas uczenia się? - W jaki sposób oceniam to, czego się nauczę? - W jaki sposób wykorzystuję to, czego się uczyć? - Jak rozwiązuję problemy?

<p>KOMPETENCJE SPOŁECZNE I OBYWATELSKIE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Co to są kompetencje społeczne? - Co to są kompetencje obywatelskie? - Które kompetencje społeczne są dla mnie najważniejsze? - Które kompetencje obywatelskie są dla mnie najważniejsze? - Nad którymi kompetencjami muszę popracować? - W jaki sposób wspieram innych w ich trudnościach? - Jak radzę sobie w trudnych sytuacjach? - Co robię w sytuacji konfliktu w grupie? - Co jest moim największym sukcesem? - Jak oceniam swoją umiejętność pracy w zespole? - Jak najchętniej spędzam czas wolny? - Jaki jest mój stosunek do lokalnej społeczności?
<p>INICJATYWA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Czym jest dla mnie innowacyjność? - Jak rozumiem pojęcie przedsiębiorczości? - Z którymi cechami przedsiębiorczości identyfikuję się? - Które z moich osiągnięć jest dla mnie najistotniejsze? - Jakich zadań podejmuję się najchętniej? - Które zadania sprawiają mi najwięcej problemu? - Jaką najczęściej rolę pełnię w projekcie? - Jak często wychodzę z inicjatywą? - Kiedy podejmuję ryzyko? - Czego się uczę w sytuacjach ryzyka? - W jakich sytuacjach podejmuję się negocjacji? - Jaka jest moja efektywność podczas współpracy w zespole? - Co wspiera moją aktywność? - Jak ważna jest dla mnie niezależność? - Co jest najważniejsze dla mnie w życiu?
<p>ŚWIADOMOŚĆ I EKSPRESJA KULTUROWA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Jakie znaczenie ma dla mnie kultura? - Co cenię najbardziej w sztuce? - Które środki wyrazu artystycznego przemawiają do mnie najmocniej? - Jakie emocje wywołują we mnie określone środki przekazu artystycznego? - Czym jest kreatywność? - Na czym polega ekspresywność? - Co to znaczy wyrazić siebie? - W jakich wydarzeniach kulturowych uczestniczę? - Które formy kultury są dla mnie atrakcyjne? - Co w kulturze wywołuje moje pozytywne emocje? - Które wydarzenia kulturalne nie interesują mnie? - W jaki sposób wyrażam siebie (obraz, taniec, fotografia, inne)? - Co wiem na temat kultury i sztuki regionu, kraju, świata? - Jakie znaczenie ma otwartość na różne formy ekspresji kulturowej? - Jaką wartość do mojego życia wnoszą odmienne kultury?

ZMODYFIKOWANY PODZIAŁ METOD NAUCZANIA (za F. Szloskiem)

WYBRANE TECHNIKI I METODY MOTYWUJĄCE DO NAUKI

NIM UCZNIOWIE ZACZNĄ STOSOWAĆ NOWĄ TECHNIKĘ MUSZĄ WIEDZIEĆ:

Co to za technika?
Po co zostaje wprowadzona?
Po co nauczyciel proponuje taką formę działania?
Co dzięki temu zyskuje pojedynczy uczeń?
Co dzięki temu zyskuje klasa?
Komu służy jej wprowadzenie?
Jak z niej korzystać?
Czego nie można robić?
Kto mi może pomóc w stosowaniu tej metody?
Jakie korzyści przyniesie jej stosowanie klasie?
Jakie korzyści przyniesie jej stosowanie każdemu uczniowi?
Jakie korzyści przyniesie jej stosowanie nauczycielowi?
J jakie zdanie mają na ten temat rodzice?
Jakie zdanie mają na ten temat koledzy?
Jakie zdanie mają na ten temat inni nauczyciele?
Co się stanie, jeśli metoda nie będzie wykorzystana?

NA DOBRY POCZĄTEK

Zachęcenie uczniów by podzielili się z innymi tym, co nowego lub dobrego zdarzyło się w ich życiu. Skupienie uwagi uczniów i stworzenie w zespole dobrej atmosfery. Metoda ta buduje atmosferę bezpieczeństwa, a ponadto pomaga w skupieniu uwagi uczniów i uczy ich wzajemnego słuchania.

KILKA SŁÓW O MNIE

Ludzie lubią mnie za:
Jestem dobra / dobry w:
Muszę popracować nad:
Zależy mi na:
W innych szczególnie cenię:
Zwracam uwagę na:
Nie chcę pracować jako:
Marzę o:
Lubię gdy:

JESTEM CIEKAWY / JESTEM CIEKAWA

Jaką posiadasz umiejętność, o której nie mówiłeś/mówiłaś w tym gronie?
Jaka książka/film ostatnio ci się spodobała i dlaczego?
W jakie miejsce na ziemi najchętniej byś pojechał/pojechała i dlaczego?
Czy masz w domu jakieś zwierzę i jak ono wygląda?
Co ostatnio cię inspiruje?
Ciekawostka o tobie, o której jeszcze nie mówiłaś/mówiłeś w tym gronie?
Jak brzmi piosenka, którą ostatnio nucił?
Co robisz w wolnym czasie, co sprawia ci prawdziwą przyjemność?

ZAKAZ PODNOSZENIA RĄK

W Metodniku znajduje się karta dla nauczyciela oraz uczniów, która przypomina o podstawowej zasadzie, która mówi: **nie zgłaszamy się do odpowiedzi przez podnoszenie ręki**. Nauczyciel wyznacza czas na ustalenie odpowiedzi, a po upływie właściwego czasu pyta osobę, którą sam wybierze. Dzięki wprowadzeniu i konsekwentnemu przestrzeganiu zasady niepodnoszenia rąk oraz zastosowaniu patyczków z imionami uczniów wszyscy w podobnym stopniu mobilizują się do poszukiwania odpowiedzi na pytania zadawane przez nauczyciela. Gwarantuje to, że wszyscy uczniowie będą myśleć nad odpowiedzią, gdyż każdy może być zapytany. Karta bezdźwięcznie przypomina wszystkim o obowiązującej na lekcji umowie.

PATYCZKI

Mowa tutaj o prostych drewnianych patyczkach – szpatułkach. Na początku lekcji uczniowie osobiście przygotowują patyczki, na których zamieszczają swoje imiona, a następnie oddają je nauczycielowi. Liczba patyczków jest zgodna z liczbą uczniów w danej klasie. W ten sposób nauczyciel losowo wybiera patyczek z imieniem ucznia (jeden uczeń, dwójka uczniów) i wskazuje, kto odpowiada na zadane przez niego pytanie. Losowanie ma miejsce po zadaniu pytania, aby klasa miała czas na zastanowienie się. Najlepiej, kiedy pytanie skierowane jest do pary uczniów. Przede wszystkim zapewnia to różnorodność wyboru osób. A co najważniejsze, mobilizuje każdego ucznia do poszukiwania odpowiedzi. Metoda ta wymaga wprowadzenia i przestrzegania następujących zasad: niepodnoszenie rąk, ustalanie odpowiedzi w parach, wydłużony czas oczekiwania na odpowiedź ucznia.

Uwaga: Patyczki nie mogą być stosowane do sprawdzania wiedzy uczniów! Celem ich użycia jest w głównej mierze poszukiwanie odpowiedzi na pytanie wymagające myślenia. Uczniowie są skoncentrowani, trwa stała mobilizacja, uczniowie nastawieni są na uważne słuchanie.

ROZMOWA W PARACH

Technika ta wspomaga uczniów słabszych. Często nie chcą oni odpowiadać, ponieważ nie znają odpowiedzi i/lub są przekonani, że ich propozycja odpowiedzi jest nieprawidłowa. Nauczyciel dokładnie określa czas rozmowy w parach i konsekwentnie po jego upływie wyznacza osoby do udzielenia odpowiedzi. Uczniowie nieśmiali, wątpiący w swoją wiedzę oraz umiejętności mają możliwość skonsultowania swojego pomysłu z kolegą, koleżanką z ławki. Dzięki temu ograniczony zostaje do minimum stres ucznia, który może się wiązać z koniecznością odpowiedzi na pytanie nauczyciela. Można to uzasadnić w ten sposób, że odpowiedzialność rozkłada się wówczas na dwie osoby, dzięki czemu udzielenie odpowiedzi staje się mniej ryzykowne.

RUNDKA BEZ PRZYMUSU

W tym ćwiczeniu nauczyciel zwraca się do każdego ucznia po kolei z prośbą o zabranie głosu. Jeśli ktoś nie ma ochoty wypowiadać się na zadany temat mówi: PASUJĘ. Metoda ta umożliwia każdemu uczniowi wypowiedzenie się. Stworzona zostaje sytuacja, w której uczeń odpowiedzialnie decyduje o sobie. Ćwiczenie to w szczególności wymaga uważnego słuchania - wnikliwie słuchamy, co mówią inni. Metodę można stosować do całego zespołu lub jego części. Dzięki takiej technice wymiany informacji umożliwia uczniom poznanie różnorodnych opinii. Z rundki bez przymusu można korzystać wtedy, gdy mamy różne zdania na ten sam temat lub gdy część osób nie zabiera głosu.

WYJŚCIÓWKI

Podczas podsumowania lekcji lub tematu nauczyciel prosi uczniów o wpisanie odpowiedzi na pytanie na małej karteczce zatytułowanej **WYJŚCIÓWKA**. Następnie nauczyciel zbiera kartki z odpowiedziami i analizuje wypowiedzi uczniów.

NIEDOKOŃCZONE ZDANIA

Metoda ta polega na użyciu zdań zaczynających się od określonych zwrotów, które pomagają uczniom wyciągnąć najważniejsze wnioski lub zdobyć nowe doświadczenie. Chodzi tutaj przede wszystkim o nauczanie uczniów samodzielnego formułowania wniosków oraz wyrobienie nawyku uczenia się na podstawie zdobytego doświadczenia, co pozwala im chwytać sens tego, co robią. W szczególności zaś skłania do autorefleksji.

**Dowiedziałem się, że...
mnie, że**

Zaczynam się zastanawiać...

Zaskoczyło

Podobało mi się to, że...

Nie rozumiem...

Sprawdzę

Zaciekawiło mnie szczególnie...

Nudziło mnie...

PRZYKŁADOWE PYTANIA DO WYJŚCIÓWEK

Co było dla mnie na tej lekcji najważniejsze?

Co było zrozumiałe, a co nie?

Jakie chciałabym/chciałbym zadać pytanie na ten temat?

Czego chciałabym/chciałbym jeszcze nauczyć się na ten temat?

Jaki powinien być nasz następny krok?

Co mnie zaskoczyło?

Co pomagało mi się uczyć, a co przeszkadzało?

Co chciałabym/chciałbym jeszcze powtórzyć?

Jaki temat chciałabym/chciałbym jeszcze powtórzyć przed sprawdzianem?

Co uda mi się zastosować w przyszłości i życiu?

TRZYNAŚCIE ZASAD MOTYWOWANIA

- 1. MOTYWOWANIE WYMAGA PRAWIDŁOWEJ KOMUNIKACJI**
 - Siła informacji zwrotnej
 - Krytyka emocjonalna a krytyka rzeczowa
 - Czego nie mówić - słowa, stwierdzenia zmieniające całość wypowiedzi
 - Nie tylko suche fakty się liczą
 - Jak pracownicy karzą swoich... przełożonych?
- 2. MOTYWOWANIE ZACZNIJ OD SIEBIE**
 - Niespójne zachowania szefa
 - Grupy ryzyka utraconej motywacji
 - Pułapka zamrożonej konsekwencji
- 3. NIE MOTYWUJ BEZ PODANIA CELU**
 - Zrozumieć innych – Zrozumieć zadanie
 - Menedżer ds. motywacji - w sporcie i nowoczesnej organizacji
- 4. NIEOSIĄGALNE CELE DEMOTYWUJĄ**
 - Nieśmiertelny SMART
 - Motywacja i stres - prawidłowa niepewność celu
- 5. WSPÓLNE OKREŚLENIE CELU MOTYWUJE**
 - Ustalenia wspólne i ustalenia zastrzeżone dla szefa
 - Motywacja a styl zarządzania
- 6. NIE MOTYWUJ INNYCH, DOPÓKI NIE POZNASZ ICH POTRZEB**
 - Nie dla wszystkich to samo
 - Identyfikacja potrzeb całej firmy
- 7. MOTYWUJ, UMOŻLIWIAJĄC ROZWÓJ**
 - delegowanie, szkolenia, kształcenia poza firmą
- 8. NIE OCZEKUJ, ŻE MOTYWACJA TRWA WIECZNIE**
 - Niewdzięczni motywowani
 - Motywacja dzielona na mniejsze
- 9. MOTYWUJ, DOSTRZEGAJĄC SUKCESY**
 - Siła "głasków"
- 10. ETYCZNE WSPÓŁZAWODNICTWO MOTYWUJE**
 - Od współzawodnictwa do szkodliwej rywalizacji
- 11. ELITARNOŚĆ MOTYWUJE**
 - Specjalne przywileje i nagrody
 - Specjalne zadania i elitarność grupy
- 12. PRZYNALEŻNOŚĆ DO GRUPY MOTYWUJE**
 - Grupy elitarne i atrakcyjni pracodawcy
- 13. MOTYWOWANIE WYMAGA DOBREJ ATMOSFERY**
 - Bezpieczna atmosfera

Na podstawie:
Motywacja pod lupą, Gliwice 2009

WYBRANE METODY AKTYWIZUJĄCE

METODY INTEGRACYJNE

- ☼ PAJĘCZYNKA
- ☼ WRZUĆ STRACH DO KAPELUSZA
- ☼ GRAFFITI
- ☼ KRASNOLUDEK
- ☼ KWIAT GRUPOWY

METODY DEFINIOWANIA POJEĆ

- ☼ BURZA MÓZGÓW
- ☼ MAPY POJĘCIOWE
- ☼ KULA ŚNIEGOWA

METODY TWÓRCZEGO ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW

- ☼ ZABAWA NA HASŁO
- ☼ UKŁADANKA
- ☼ AKWARIUM

METODY HIERARCHIZACJI

- ☼ KOŁOROWE KAPELUSZE
- ☼ RYBI SZKIELET
- ☼ DYWANIK POMYSŁÓW
- ☼ 6, 3, 5

METODY WSPÓŁPRACY

- ☼ METAPLAN
- ☼ OBCY PRZYBYSZ
- ☼ PROCEDURA U

METODY DIAGNOSTYCZNE

- ☼ DEBATA ZA I PRZECIW
- ☼ DYSKUSJA PANELOWA
- ☼ DYSKUSJA PUNKTOWANA

METODY NA TWÓRCZE MYŚLENIE

- ☼ SŁOWO PRZYPADKOWE
- ☼ FABUŁA Z KUBKA

METODY PLANOWANIA

- ☼ GWIAZDA PYTAŃ
- ☼ PLANOWANIE PRZYSZŁOŚCI

METODY GRUPOWEGO PODEJMOWANIA DECYZJI

- ☼ DRZEWKO DYSKUSYJNE
- ☼ PUSTYNIA
- ☼ 6 PAR BUTÓW

GRY DYDAKTYCZNE

- ☼ MAGICZNY KALKULATOR
- ☼ DZIWNE POWIEDZONKA

METODY EWALUACYJNE

- ☼ TERMOMETR UCZUĆ
- ☼ SMILE
- ☼ KOSZ I WALIZECZKA
- ☼ TARCZA STRZELECKA

METODY PRZYSPESZONEGO UCZENIA SIĘ

- ☼ TECHNIKI SZYBKIEGO CZYTANIA
- ☼ HAKI PAMIĘCIOWE
- ☼ ŁAŃCUCHOWA METODA SKOJARZEŃ

CELE METOD AKTYWIZUJĄCYCH

METODY INTEGRACYJNE

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ aktywność, chęć do pracy
- ◀ rozwijanie swoich najlepszych stron
- ◀ akceptowanie siebie i kolegów
- ◀ dobre samopoczucie
- ◀ twórcze myślenie
- ◀ dzielenie się swoimi doświadczeniami
- ◀ negocjację
- ◀ współpracę

METODY DIAGNOSTYCZNE

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ dostrzeżenie dobrych i złych stron zagadnienia
- ◀ wyciąganie wniosków
- ◀ otwartość na zmiany

METODY DYSKUSYJNE

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ dyskutowanie
- ◀ słuchanie innych
- ◀ negocjowanie i przyjmowanie różnych punktów widzenia

METODY TWÓRCZEGO MYŚLENIA

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ myślenie twórcze
- ◀ dostrzeżenie znaczenia własnych doświadczeń
- ◀ odkrywanie zdolności i predyspozycji

METODY ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ myślenie krytyczne, twórcze, refleksyjne i logiczne
- ◀ analizowanie problemów
- ◀ poszukiwanie pomysłów i rozwiązań
- ◀ łączenie wiedzy z doświadczeniem
- ◀ wyrażanie swoich poglądów

METODY PODEJMOWANIA DECYZJI

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ wykazywanie inicjatywy, zaangażowanie, efektywność, uczestnictwo w dyskusjach
- ◀ podejmowanie decyzje na podstawie poznanych faktów
- ◀ odpowiedzialność za swoje i grupowe decyzje
- ◀ sprawne komunikowanie się

METODY PLANOWANIA

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ fantazjowanie i marzenie
- ◀ planowanie, urzeczywistnianie marzeń, celów

METODY PRZYSPIESZONEGO UCZENIA SIĘ

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ zdobywanie wiedzy oraz umiejętności szybko i bez stresu
- ◀ nabywanie wiedzy oraz umiejętności w sposób trwały i skuteczny
- ◀ pamiętanie tego, czego się nauczyli

METODY TWORZENIA I DEFINIOWANIA POJEĆ

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ rozumieli podstawowe pojęcia
- ◀ wyodrębnili cechy istotne i nieistotne
- ◀ potrafili analizować i klasyfikować oraz definiować pojęcia, zasady itp.

METODY HIERARCHIZACJI

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ analizowanie i klasyfikowanie
- ◀ porządkowanie w relacji wyższości – niższości

METODY EWALUACYJNE

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ ocenę siebie i innych
- ◀ wyszukiwanie słabych i mocnych strony
- ◀ przyjmowanie i wyrażanie krytyki i pochwał

METODY GIER DYDAKTYCZNYCH

Stosowanie ich na lekcji pozwala uczniom na:

- ◀ przestrzeganie z góry ustalonych reguł
- ◀ radość z wygranej
- ◀ uczenie się przegrywania

TRENING TWÓRCZOŚCI

KOT MINISTRA

Podaj 25 przymiotników zaczynających się na literę *b*, opisujących tytułowego kota ministra.

Przykład:

Kot ministra jest błękitny.

Inne zadania:

.....

.....

.....

.....

Źródło: Nęcka E., *Psychologia twórczości*, Gdańsk 2001.

KRUSZENIE – ULEPSZANIE

Wpisz w odpowiednie rubryki wszystkie wady huśtawki, jakie tylko przyjdą Ci do głowy.

Następnie spróbuj przekształcić wady w nowe i wartościowe rozwiązania.

Kruszenie–ulepszanie	
wady	naprawa
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Źródło: K. J. Szmidt, *Trening kreatywności. Podręcznik dla pedagogów, psychologów i trenerów grupowych*, Gliwice 2008.

DWADZIEŚCIA PYTAŃ

Ułóż 20 pytań do podanego zdania: Można było je przechowywać tylko przez trzy miesiące i to w największej tajemnicy przed tymi zza góry.

Inne zdania:

.....
.....
.....

DWANAŚCIE NAZW

Otwierasz właśnie nową księgarnię. Wymyśl dwanaście nazw dla niej.

Inne zadania:

.....
.....
.....

CO BY BYŁO, GDYBY

Co by było, gdyby od jutra zlikwidowano cyfrę 3?

Inne zdania:

.....
.....
.....

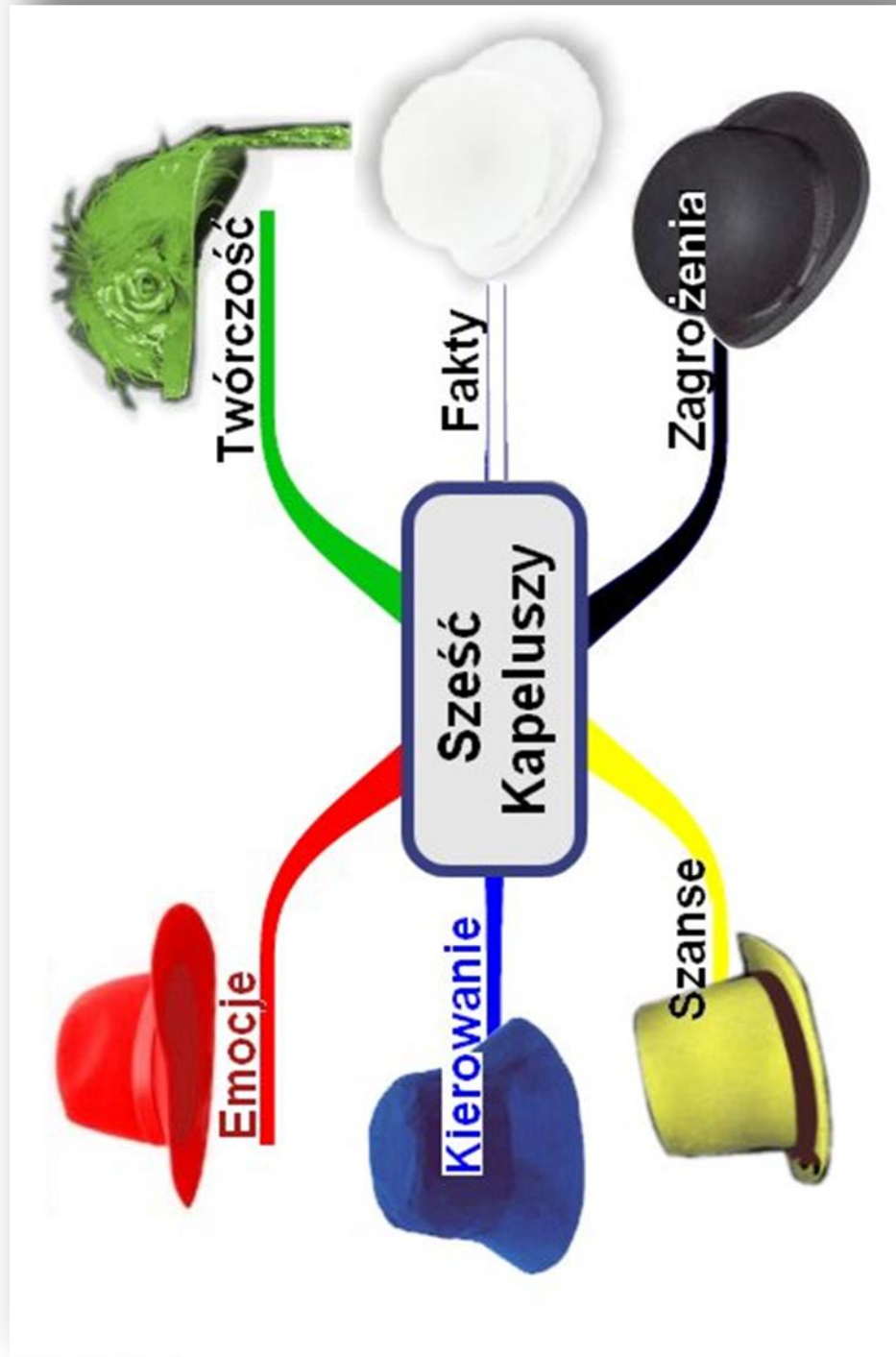
FANTASTYCZNE WYJAŚNIENIE

Dlaczego zebry są w paski?

Inne zdania:

.....
.....
.....

6 KAPELUSZY MYŚLOWYCH DE BONO

Opracowanie własne na podstawie: Brudnik, Moszyńska, Owczarska, 2010

KARTY DIXIT

Co znaczą słowa, którymi posługujemy się codziennie w rozmowach, w pracy? Wybierz proszę jedną z kart i parząc na nią opowiedz: **CO TO JEST ZESPÓŁ?**

